

Тема 2. Витоки української культури

План

1. Проблема походження української культури.
2. Стародавні археологічні культури на українських землях. Трипільська культура.
3. Міфологія української землі. Язичництво.

Опорні поняття: археологічна культура, первісні релігії, «палеолітична Венера», архантропи, язичництво, шаманство.

Найдавніші археологічні культури на теренах України. Виникнення первісного мистецтва та його особливості. Трипільська культура та її роль в становленні української культури. Найдавніші протоміста Європи. Культури бронзового віку. Кіммерійці та скіфи на території України. Язичництво як світоглядна та культурна система. Стародавня культура східних слов'ян. Побут, звичаї, релігійні вірування. Основні етапи розвитку старослов'янської культури. Міфологія східнослов'янських племен. Мистецькі набутки слов'ян. Особливості писемності. Античні історики про слов'ян та їхню культуру. Під час підготовки до заняття основну увагу слід звернути на причину виникнення духовної культури, її первісні форми та еволюцію у дослав'янській період української історії.

Тематика рефератів

1. Первісні форми релігії
2. Трипільська культура
3. Культура античних міст-колоній півдня України
4. Культура кочових іракомовних народів

Питання для самоперевірки

1. Назвіть характерні риси первісних релігій
2. Характерні риси трипільської культури
3. Дайте порівняльну характеристику культури іракомовних народів та греків північного Причорномор'я.

Тести до семінарського заняття

1. Де розташована найдавніша стоянка людини сучасного типу?
1) Лука-Врублевецька; 2) Кіік-Коба; 3) Королеве.
2. Яке явище називають «неолітичною революцією»?
1) винайдення вогню;
2) винайдення лука та стріл;
3) перехід до відтворюючих форм господарювання.
3. Визначте правильний варіант хронологічної послідовності подій:
1) неолітична революція; заміна стадних відносин родоплемінними; виникнення писемності;
2) виникнення писемності; неолітична революція; заміна стадних відносин родоплемінними;
3) заміна стадних відносин родоплемінними; неолітична революція; виникнення писемності;
4. Скіфський мистецький стиль, якому властиве поєднання рослинного орнаменту, зоо- та антропоморфних елементів, називається:
1) Інкрустаційний; 2) Коринфський; 3) Звіриний.
5. Видовжений і вертикально встановлений на кургані камінь, що здалеку нагадував людську постать, отримав назву:
1) Периферія; 2) Мандоліна; 3) Менгір; 4) Постать.

6. Які грецькі міста-держави існували у Північному Причорномор'ї (2 правильні відповіді):

1) Херсонес; 2) Троя; 3) Пантікапей; 4) Мілет.

7. Згідно з концепцією М.Грушевського, початки етногенезу українців пов'язані з:

1) трипільцями; 2) антами; 3) скіфами.

8. Ареал поширення трипільської культури:

1) територія Балкан та Подунав'я;

2) від лісостепової смуги румунського Прикарпаття на заході до середнього Подніпров'я на сході;

3) сучасна Київщина.

9. Характерними особливостями трипільської культури були (2 правильні відповіді):

1) розташування осель по колу або кількома концентричними колами;

2) квадратна система містопланування;

3) чітка майнова та соціальна диференціація;

4) розпис стін червоно-чорним орнаментом.

10. В праці якого історика фіксується поділ слов'ян на венедів, склавинів та антів?

1) Йордан; 2) Тацит; 3) Прокопій Кесарійський.

11. З якою археологічною культурою ототожнюють антський племінний союз?

1) Зарубинецькою; 2) Черняхівською; 3) Черноліською.

12. Слово «язичництво» виникло від церковно-слов'янського «язици». Що це слово означає в перекладі:

1) Народи; 2) Слова; 3) Поклоніння.

13. Назва давньослов'янського свята «проводів зими»:

1) Масляниця; 2) Івана Купала; 3) Коляда.

14. Як називалися докирилична система слов'янського письма:

1) графіті; 2) глаголиця; 3) клишпис.

Список літератури

1. Бокань В.А. Історія культури України. – К.: МАУП, 2002.–256 с.

2. Етнографія України: Навч. Посіб. / За редакцією С.А.Макарчика. – Л., 1994.

3. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура. – К., 2002.

4. Історія української культури у 5-ти т. Т.І. Історія культури давнього населення України. / За ред. Толочка П.П. – К., 2001.

Тема 3. Культура Київської Русі

План

1. Київська Русь - якісно новий етап у розвитку слов'янської культури.

2. Християнізація - рушій нового культурного процесу.

3. Виникнення слов'янської письменності. Школа, освіта в Київській Русі.

4. Розвиток давньоруського мистецтва.

Опорні поняття: християнство, візантійський стиль, кириличне письмо, фрески.

Становлення і розвиток державності. Розвиток міст. Прийняття християнства. Церква та її роль у культурному житті Київської Русі. Монастирі. Виникнення слов'янської писемності. Освіта. Кирило та Мефодій. Школи. Бібліотеки. Книжна справа. Найдавніші літописи. Культова та палацова архітектура. Софійський собор, Десятинна церква. Фрески та мозаїка. Внесок Ярослава Мудрого в розвиток культури. Пам'ятки літератури («Повчання дітям» Володимира Мономаха, «Слово о полку Ігоревім»). Ткацтво, килимарство та вишивка. Соціальні світи Київської Русі. Вплив Київської Русі на розвиток культури сусідніх країн. Під час підготовки до заняття необхідно звернути увагу на якісні зміни в розвитку культури східних слов'ян після введення християнства як державної релігії у 988 р.

Тематика рефератів

1. Роль християнства у розвитку давньоруської культури.
2. Візантійський архітектурний стиль
3. Освітня політика князя Ярослава Володимировича

Питання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте етапи розвитку давньоруського письма.
2. Назвіть значення культурницької політики князів Володимира та Ярослава
3. Назвіть характерні ознаки візантійського стилю в образотворчому мистецтві.

Тести до семінарського заняття

1. Коли на Русі було запроваджено християнство:
1) 859 р.; 2) 988 р.; 3) 1098 р.
2. Хто з давньоруських князів хрестив Русь:
1) Володимир Великий; 2) Ярослав Мудрий; 3) Володимир Мономах.
3. Перша цегляна церква, збудована в Києві у 944 р.:
1) Соборна церква святого Іллі; 2) Десятинна церква; 3) Софійський собор.
4. Який князь започаткував «Руську правду»:
1) Володимир Великий; 2) Ярослав Мудрий; 3) Володимир Мономах.
5. Як називається зображення із різнокольорових камінців:
1) фреска; 2) мозаїка; 3) графіті.
6. Живопис на вогкому тиньку фарбами, що розведені на воді:
1) мозаїка; 2) фреска; 3) графіті.
7. Як називається система церковного будівництва, план якої має вигляд хреста з центральною частиною, що перекрита куполом:
1) хрестово-купольна; 2) базилікальна з куполом; 3) хрещата.
8. Назва хронологічно послідовного запису історичних подій:
1) агіографія; 2) апокриф; 3) літопис.

9. Пам'ятка архітектури Київської Русі, внесена до списку пам'яток культури світового рівня:

- 1) Софійський Собор;
- 2) Михайлівський Златоверхий Собор;
- 3) Десятинна церква;
- 4) Успенський Собор.

10. Центральна частина міста Київської Русі з оборонними спорудами:

- 1) замок;
- 2) фортеця;
- 3) детинець.

11. Хто розробив абетку для східних та південних слов'ян:

- 1) Ярослав Мудрий;
- 2) Кирило та Мефодій;
- 3) Володимир Мономах.

12. Хто з київських князів зібрав першу бібліотеку:

- 1) Ярослав Мудрий;
- 2) Володимир Великий;
- 3) Володимир Мономах.

13. Хто з зазначених діячів відзначився на ниві літератури:

- 1) Нестор;
- 2) Іларіон;
- 3) Агапіт.

14. Визначте відповідність між кожним із персонажів давньоруської міфології і функцією, яку він виконував:

- а) Перун; 1) бог вітру;
- б) Сварог; 2) бог сонця;
- в) Стрибог; 3) бог грому та блискавки;
- г) Дажбог. 4) бог вогню;
- 5) бог скотарства.

15. На чому писали перші давньоруські книжники:

- 1) на папері;
- 2) на корі;
- 3) на глиняних дощечках.

16. Позначте, які твори давньоруської літератури є оригінальними, а не перекладними (2 правильні відповіді):

- 1) «Фізіолог»;
- 2) «Слово про Закон і благодать»;
- 3) «Бджола»;
- 4) «Повчання Володимира Мономаха чадам своїм».

17. Хто з давньоруських князів побудував Софійський собор:

- 1) князь Олег;
- 2) князь Володимир Святославович;
- 3) Ярослав Мудрий.

18. Хто був автором першої літературної автобіографії на Русі:

- 1) Володимир Великий;
- 2) Ярослав Мудрий;
- 3) Володимир Мономах.

19. Хто з зазначених осіб відзначився на ниві живопису:

- 1) Агапіт;
- 2) Аліпій;
- 3) Нестор.

20. Хто з зазначених діячів залишився в історії як відомий літописець:

- 1) Аліпій;
- 2) Нестор;
- 3) Іларіон.

21. При дворі якого Галицько-Волинського князя була заснована велика книгописна майстерня:

- 1) Володимира Васильковича;
- 2) Василька Ростиславовича;
- 3) Данила Романовича.

22. В якій сфері культури прославився галицький діяч Авдій:

- 1) скульптура;
- 2) живопис;
- 3) архітектура.

Список літератури

1. Бокань В.А. Історія культури України. – К.: МАУП, 2002.

2. Дзюба О.М. Літопис найважливіших подій культурного життя в Україні (X-середина XVII ст.): Посібник-довідник / О.М. Дзюба, Г.І. Павленко. – К.: АртЕк, 1998.
 3. Історія української культури у 5-ти томах, Т.2. – Галицько-Волинське князівство / гол. ред. Б.Є.Патон. – К., 2002.
 4. Попович М.В. Нарис історії культури України. – К.: АртЕк, 1998.
 5. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Курс лекцій. – Київ: Либідь, 1993.
-